

Таким чином, на основі проведеного дослідження було визначено міру впливу кожної групи факторів на формування та ефективне використання синтезованого капіталу. Найбільшого впливу отримує інтелектуальний капітал, меншого — людський, а найменшого соціальний. Серед груп факторів на макрорівні найбільший вплив мають культурно-освітні та політико-інституційні, менший — правові, соціально-економічні та науково-іноваційні мають приблизно однаковий вплив менший ніж попередні, а найменший — екологічні. На мезорівні виділяються демографічні фактори найбільшою мірою впливу, а меншою — економічні, соціальні мають значно менший вплив, що свідчить про їх невисоку значущість при формуванні та ефективному використанні синтезованого капіталу. Екологічні фактори на всіх рівнях мають однаково низький вплив, що свідчить про недостатність уваги даній групі факторів. на рівні підприємства переважають технічні та науково-іноваційні фактори, але майже такий вплив мають і соціально-економічні фактори. Означений вплив факторів має бути врахований при розробці стратегії формування та ефективного використання синтезованого капіталу регіону.

Смагін В.Л., д.е.н., професор
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДИНАМІКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Першочерговим кроком до розуміння подальшої стратегії розвитку інвестиційної діяльності у регіонах України є аналіз ефективності функціонування інституційного середовища, що на сьогоднішній день є критичним та потребує відповідної оцінки. Важливим у цьому контексті є те, що саме інституційне середовище як сукупність формальних і неформальних правил поведінки і взаємодії: на мікрорівні — щодо інституцій та їх урядових структур, і на макрорівні — стосовно інституційних угод (трансакцій) постає фундаментом інвестиційної діяльності на фінансовому ринку.

Потенційному розвитку здорової конкуренції інвесторів на згаданому сегменті ринку під час нинішньої інституційної реформи вітчизняної економіки заважає саме невідповідність між ін-

ституційним середовищем, успадкованим від попередньої адміністративно-командної економіки і демократичними ринково орієнтованими інститутами. Саме ця суперечність призвела до небачених бюрократичних бар'єрів, корупції, застосування насильства в інвестиційній діяльності, уникнення від оподаткування та криміналізації бізнесу [1—3].

Відтак слід погодитися з думкою Д. Норта щодо визначального впливу інститутів у довгостроковій стратегії функціонування національних економік: «Якщо коли-небудь нам вдасться створити динамічну теорію зміни — тобто того, чого зараз бракує економічній науці і чого недосконало торкнулося марксистська теорія, — то вона має будуватися на моделі інституційної зміни» [4, с. 137]. Підтверджують цей висновок Д. Норта події, що тривають в Україні, коли насамперед реалізується імпорт інститутів й у деяких випадках здійснюють лише імітацію елементів ринкової інфраструктури розвинутих країн, що не дає очікуваного ефекту, яке демонструє статистика різкого спаду ВВП в Україні за останні роки.

Без сумніву, в Україні й інших пострадянських країнах поряд з іншими чинниками трансформаційної кризи, серед яких руйнація інвестиційного процесу, застаріла фондоозброєність, низька якість праці, на особливу увагу заслуговують фактори інституційного характеру [5, с. 40], насамперед йдеться про відволікання ресурсів із традиційних сфер інвестування на створення нових інститутів і витрати перерозподілу перехідної ренти.

Розуміння проблеми неузгодженого функціонування формальних і неформальних інститутів російський інституціоналіст М. Дерябіна обґрунтовує загніздженістю їх у попередньому інституційному середовищі [6, с. 110], у якому існували позалегальні напівринкові відносини, що не визначалися формальними інституційними нормами й угодами у процесі здійснення інвестиційної діяльності. Хоча, з іншого боку, навіть у цивілізованих країнах з ринковою економікою, де досить давно існує контрактне право, так само функціонує, й у деяких країнах навіть активно, неформальний фінансовий сектор економіки. Подібна ситуація підтверджує розуміння того, що за умов відсутності інституційного середовища, яке сприяє інвестиційній діяльності і мінімізує трансакційні витрати, інвестори будь-якої країни будуть реагувати подібно й уникати виконувати формальні правила на противагу вигідним позаофіційним контрактам й угодам.

Основними факторами формування такої бізнес-ситуації і викривлення формальних норм інституційного середовища в Україні постає насамперед надмірне податкове навантаження, проблеми асиметричної інформації, недосконалість політико-економічного сектора, надмірна регламентація і невинуватене збільшення масштабів державного втручання в інвестиційну діяльність.

У сучасній Україні високі транзакційні витрати обумовлені браком відповідних професійних навичок у державних чиновників, які не зацікавлені у їх зниженні й прагнуть лише до збереження квазіренти за відсутності незалежної судової системи і недостатнього захисту інтелектуальної власності.

Інвестори для отримання необхідних послуг державного апарату змушені не лише вдаватися до прямих грошових витрат, як офіційних, так і неофіційних, але й зазнають втрат на здійснення специфічних операцій, що потребують додаткового часу і ресурсів у процесі ведення переговорів для здійснення незаконної транзакції.

Головні проблеми в економіці, на думку Ф. Хайека, починаються тоді, коли виникає питання про права власності, можливі контракти й такі контракти інтерпретуються як формальні, деякі ж — тлумачаться як неформальні у щоденних угодах. Саме від чіткості специфікації прав власності залежить прийняття ефективних рішень інвесторами-господарниками.

Таким чином, формальне прийняття нових правил для інвестиційної діяльності реалізується в інвестиційному середовищі лише у тому разі, коли вони не суперечать тим неформальним нормам, які переважають у вітчизняній економіці, інакше неузгодженість формальних і неформальних правил призводить до того, що інвесторам не вигідно дотримуватися більш ефективних принципів з точки зору суспільства і держави.

Література

1. Олейник А. «Бизнес по понятиям»: об институционной модели российского капитализма // Вопросы экономики. — 2001. — № 5. — С. 4–25.
2. Олейник А. Дефицит права // Вопросы экономики. — 2002. — № 4. — С. 23–45.
3. Радаев В. Российский бизнес: структура транзакционных издержек // Общественные науки и современность. — 1996. — № 6. — С. 5–18.
4. Норт В. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Пер. з англ. — К.: Основи, 2000. — С. 198.

5. *Пустовійт Р.* Трансформаційна криза в Україні: оцінка з позиції інституціональної теорії // Економіка України. — 2004. — № 1. — С. 38–44.

6. *Дерябина М.* Институциональные аспекты постсоциалистического переходного периода // Вопросы экономики. — 2003. — № 2. — С. 108—124.

Тищенко О. П.,

д.е.н., професор, ст.н.с.,

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ПРІОРИТЕТИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

Формування власної регіональної політики в Україні продовжується з часу набуття країною незалежності, однак фактичний стан справ у більшості регіонів, асиметричність та посилення регіональної нерівномірності розвитку національної економіки, свідчить про її недосконалість, що зумовлює необхідність проведення додаткових досліджень та обґрунтування нових методологічних підходів щодо її здійснення, у тому числі з врахуванням досвіду інших країн.

Головним протиріччям сучасної державної регіональної політики є пошук оптимального співвідношення між двома її моделями (вони власне й визначають пріоритети регіонального розвитку), які, по суті, є «конфліктуючими» — моделлю ефективності та моделлю рівності. Перша з них передбачає максимізацію економічного зростання, зміцнення ресурсного потенціалу регіонів та стимулювання підвищення їх конкурентоспроможності. Друга спрямована на розвиток людських ресурсів, на міжрегіональне вирівнювання доходів та рівня життя населення.

Динаміка показників регіонального розвитку національної економіки України свідчить про стійку тенденцію концентрації населення та економічної діяльності в обмеженій кількості регіонів. Так, протягом 2006—2014 рр. відбулося підвищення сукупної частки п'яти провідних регіонів (Дніпропетровська, Донецька, Київська, Харківська області та м. Київ) за усіма без виключення показниками, що характеризують найважливіші економічні процеси та результати у національній економіці (табл.). На ці